

P. de Zeeuw J.Gzn.

I.

Reeds in de vroegste tijden hadden de mensen geld nodig. Maar omdat men dit niet kende gebruikte men allerlei voorwerpen, die men missen kon en ruilde die tegen dingen die men nodig had. Een zuivere ruilhandel dus. Trouwens ons geld is ook niet anders dan een ruilmiddel.

Nu er overal metalen en papieren geld in omloop is, is het ruilen zo goed als verdwenen. Alleen de Wedda's op Ceylon kennen nog geen geld, maar ruilen nog b.v. honing en gedroogd vlees voor een bijl. Ook op Nieuw-Guinea geven de inboorlingen vruchten en andere producten voor kralen, bordes enz.

Tijdens de oorlog hadden we hier in ons land ook weer de oeroude ruilhandel. Geld, zo zei men, heeft geen waarde meer. Men ruilde b.v. levensmiddelen tegen zeep, lucifers, linnengoed, enz.

Al heel vroeg begon men metalen te gebruiken, vooral zilver en goud. We lezen in de Bijbel, dat Abraham, om de akker van Machpela te betalen het geld afwoog, vierhonderd sikkelen.

Later werd dit metaal tot munten geslagen en ging de naam van het gewicht over op de munt.

Tijdens de Makkabeeuwse vorsten hadden de Joden al gemunt geld en in het N.T. lezen we over een stater en over een didrachme.

In Engeland had men reeds vóór Christus' ge-

boorte gouden munten in het Zuiden en Oosten van het land. Ze droegen geen inscriptie en werden gebruikt totdat in 43 v. Christus de Romeinen kwamen. Toen waren de Romeinse munten in Engeland gangbaar. Deze hadden wél inscripties. In navolging van de veroveraars begonnen de Engelse vorsten toen ook munten te slaan met inscripties. Maar veel kwam daarvan niet terecht, omdat de Romeinen er voor zorgden. Alleen van 237 tot 337 na Christus werden te Colchester en te Londen Engelse munten geslagen. Tussen het vertrek der Romeinen en de vestiging der Angel-Saksische koninkrijken, werden in Engeland koperen munten geslagen.

Vanaf het jaar 600 werden te Canterbury en te Londen gouden munten geslagen. Aan het eind van de 7e eeuw ± 690 had iedere Engelse vorst zijn eigen munt, die eerst zijn naam en later ook zijn portret droeg. In zeventhonderd zoveel liet Offa de vorst van Mercia in zijn hoofdstad Cande zilveren pennies slaan, met een prachtige beeltenis van hem zelf. Vijf eeuwen lang bleef de zilveren penny de enige munt die in Engeland geslagen werd.

In de 13e eeuw kwam het bekende *Pond Sterling* in Engeland in gebruik. Het was een zilveren munt die easterling heette (oosterling), d.i. uit het Oosten afkomstig, door de Kruistochten) en woog $\frac{1}{240}$ van een pond. Het pond sterling (£) werd in Engeland de standaardmunt, eerst van zilver, later van goud.

In het midden van de veertiende eeuw kwam er een nieuwe munt in gebruik n.l. de *Noble* en een eeuw later de *Engel*. Ook kwam nog de *Groot*, die een waarde had van vier stuivers.

Koning Hendrik VII (1485—1509) voerde de „*Sovereign*” in. Dit werd toen de laagste munt, terwijl de „*Engel*” verdrongen werd door de gouden „*Kroon*”, die een waarde had van vijf shillings.

Hendriks zoon Edward VI verving de gouden kroon door een zilveren, terwijl hij ook munten liet slaan van drie en zes pennies. Koningin Elisabeth I liet nog munten slaan van driekwart en anderhalve penny, doch deze raakten na haar dood in onbruik.

(Wordt vervolgd)

J. J. Adriaanse overleden

Onze medewerker, de heer J. J. Adriaanse, is 29 November j.l. overleden. Hij was niet alleen hoofd van een Chr. ULO-school te Amsterdam, maar ook een groot vriend van de sport. Hij was 20 jaar voorzitter van het Ned. Chr. Gymnastiek Verbond. Hij was onze sport-medewerker, maar de tijd ontbrak hem, om regelmatig in ons blad te schrijven. Een enkele maal heeft hij ons met een artikel verrast. Hij is iemand geweest met grote capaciteiten, die een warm hart had voor onze jeugd. Hij heeft getoond dat men een heel goed sportman kan zijn, zonder bij neutrale sportverenigingen te zijn aangesloten. We zijn dankbaar voor alles wat hij op dit gebied heeft gedaan. Helaas konden we dit bericht niet meer opnemen in ons Kerstnummer.

P. de Z.

Foto in bruikleen afgestaan door De Rotterdammer

P. de Zeeuw J.Gzn.

II.

De munten die tegenwoordig in Engeland in gebruik zijn, zijn ontstaan ten tijde van Karel II. Hij liet in 1662 een gouden munt slaan met een waarde van 20 shilling. Omdat het goud hiervoor uit West-Afrika (Guinea) kwam, kregen deze munten de naam van *Guinea's*. Ze bestaan nu niet meer, maar de naam wordt nog gebruikt voor een en twintig shillings. Datzelfde hebben we bij ons, waar we spreken over een *daalder* f 1,50 en een *schelling* (30 cent) terwijl wij deze munten niet meer hebben.

Ter gelegenheid van de troonsbestijging van Koningin Elisabeth II zijn te Londen nieuwe munten geslagen in acht verschillende waarden.

De *halve kroon*, de *florijn*, de *shilling*, en het *zespence-stuk* zijn vervaardigd van copro-nikkel. Het *drie-pence-stuk*, de *penny*, de *halve penny* en de *kwart-penny*, ook wel genoemd de *farthing* werden gemaakt van brons.

In Londen worden dagelijks 1.100.000 munten geslagen. Niet alleen voor Engeland en de daarbij behorende landen, maar ook voor Bolivia, Burma, Jordanië, Irak, Costa-Rica, Nicaragua en Guatemala. (Zoek in de atlas maar eens waar die landen liggen.) Tot voor drie honderd jaar werden de munten met een hamer geslagen, sindsdien gebeurt dit machinaal.

In Jachymow in Bohemen waren zilvermijnen. Dit Jachymow werd vervangen door de Duitse naam Joachimsthal. Daar nu begon men in 1519 zilveren munten te slaan, die naar de plaats, waar ze vandaan kwamen, *thalers* werden genoemd. Van deze naam *thaler* in onze naam *rijksdaalder* en *daalder* nog afkomstig.

Toen de onafhankelijkheid van de Verenigde Staten een feit was, wilde men zich daar niet meer behelpen met Engelse munten, maar wilde men een eigen Amerikaanse munt hebben. De grootste moeilijkheid was, daarvoor een naam te bedenken. Eerst werd voorgesteld de nieuwe munt „unit” te noemen, dat betekent: eenheid. Maar die naam beviel de meesten niet en toen kwam minister Hamilton in 1792 op het idee de naam *thaler* te gaan gebruiken. Maar dan ver-Amerikaanst tot *dollar*. Zo dankt dus de welbekende *dollar* zijn naam nog aan het eenvoudige plaatsje Joachimsthal in Bohemen. Maar het wordt tijd om eens wat over onze eigen oude munten te gaan vertellen.

Daarover dus een volgende keer.

(Wordt vervolgd)

Hersens Gymnastiek

ANTWOORDEN :

- 1 Herman Boerhave.
- 2 Jacob van Kampen.
- 3 13659. Het aantal dagen van een jaar met een 1 er voor en een 9 er achter.
- 4 Kon. Ned. Meteorologisch Instituut.
- 5 Elkaar met jij en jou aanspreken.
- 6 Michiel Adriaansz. de Ruyter.
- 7 Save our Souls, d.i. Redt onze zielen.
- 8 Naar Egypte.
- 9 Nicodemus.
- 10 Openbaringen van Johannes.

NIEUWE VRAGEN — WIE WEET HET?

- 11 Naar wie is de maand Januari genoemd?
- 12 Wie schafte in Amerika de slavernij af?
- 13 Hoe heette de vader van David?
- 14 Noem twee rivieren bij Damascus, die in de Bijbel genoemd worden.
- 15 Wat betekenen de letters A. N. W. B.?
- 16 Wie ontvluchtte uit Loevestein in een boekenkist?
- 17 Hoe heet het heilige boek der Mohammedanen?
- 18 Wat betekent s. v. p.?
- 19 Waar ligt het laagste punt van Nederland?
- 20 Waar is Paulus geboren?

De antwoorden op deze vragen worden in het volgende nummer afgedrukt. Men behoeft de antwoorden dus niet op te sturen.

Koukleum - Jaapje

Op een heldre wintermorgen —
 Jaapje lag nog in zijn bed —
 kwam broer Hans naar binnen stormen,
 springend, glunderend van pret.
 „Jaap, zeg Jaapje, kom toch buiten!
 Jó het sneeuwt nu toch zo fijn!
 Kijk eens even naar de ruiten,
 hoe kan jij zo'n lulak zijn?”

„Sneeuwt het, zeg?” vroeg Jaapje gapend
 „maar dan is het buiten koud!”
 Hans loopt weg en roept: „Die slaperd,
 jongens, Japie wordt al oud.”
 't Is acht uur. Moe roept: „Ontbijten!”
 Hans stuift binnen, warm en blij
 Jaap staat bibbrend bij de kachel.
 Koukleum, slap als rijstebrij.

JOHANNA BREEVOORT

P. de Zeeuw J.Gzn.

III.

Duiten waren in de oude tijd de meest gangbare munt. Ze waren van koper en iedere provincie liet zijn eigen duiten slaan. Die van Zeeland droegen het opschrift: *Luctor et emergo*: Ik worstel en ontzwem. Toen in 1770 de latere koning Willem I geboren was sloegen de Staten van Overijssel een munt met het opschrift: *In Deo spes mea*, d.i. op God is mijn hoop. Men zegt dat duit afkomstig is van *deux*, dat twee betekent, omdat de waarde van een duit twee penningen was. Anderen zeggen weer, dat de naam afkomstig is van „doeyts” en dat het dus eigenlijk *duits* moet zijn en niet duit.

Zoals gezegd, waren de duiten van rood-koper.

Toch werden er ook wel zilveren en gouden duiten geslagen. Dit geschiedde soms, om er een nieuw stempel mee te beproeven, maar meestal om die zilveren en gouden duiten te gebruiken als geschenk.

Ook stuivers werden tot dit doel in zilver of goud geslagen.

Halve duiten werden penningen genoemd, maar deze kwamen heel weinig voor; dubbele duiten of oordjes kwamen meer voor.

Men had dus *penning*, *duit* en *oord*. De laatste twee komen nog in verschillende spreekwoorden voor: Hij blijft dood op een duit; hij is geen duit waard; hij ligt voor een oordje thuis; 't is geen oordje waard.

De kleinste zilveren munt was de *stuiver*. Ook deze munt leeft voort in vele spreekwoorden! Een stuivertje kan raar rollen; stuivertje wisselen, enz.

Eenvoudige huismoeders noemden de stuiver gewoonlijk een „beuzempie” (bezempje). Dat kwam omdat er een leeuw op afgebeeld stond met de zeven pijlen in zijn poot. Die pijlbundel leek wat op een heiboender.

Dubbele stuivers heetten *dubbeltjes*. Dat is nu nog zo. Ze waren groter dan stuivers, maar heel dun. Ook het dubbeltje komt in spreekwoorden voor, b.v. rijkdom en een dubbeltje kennen elkaar.

Een *schelling* had de waarde van drie dubbeltjes. Oudere mensen spreken nu nog wel van een schelling als ze dertig cent bedoelen.

Dubbeltjes en schellingen werden veel nagemaakt door valse munters, die „hagemunters” heetten. Dit is hetzelfde hage (verboden) dat in hagepreek voorkomt. 'n Hagepreek was een verboden preek.

Van de schellingen waren zeer veel soorten in omloop, n.l.: Snaphanen, Arendsschellingen, Staten

schellingen. Gehelmde schellingen, Hoedjes schellingen, Scheepjes schellingen, enz.

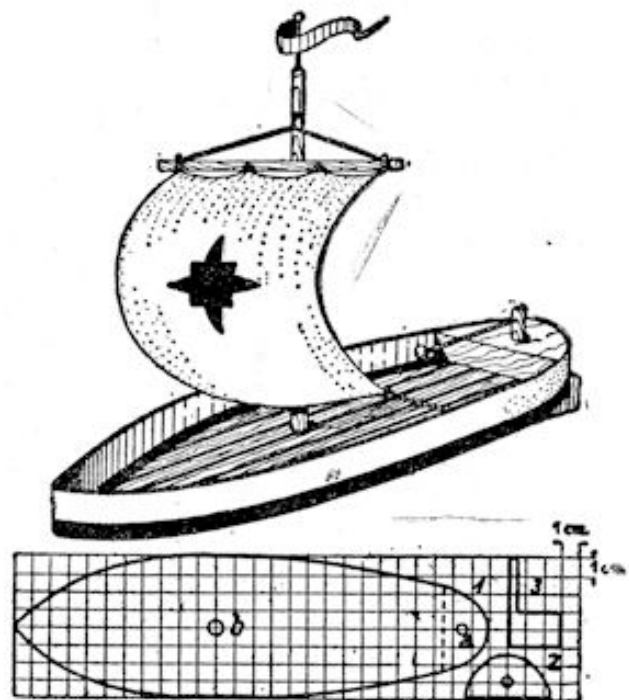
'n Zeer gehaat muntstuk was in de Spaanse tijd het *zevenstuiversstuk*. Dit geldstuk werd gebruikt als beloning voor de verklikkers, die naar dit loon, de naam kregen van „zevenstuiversmannetjes”.

Deze penningen waren vijfde-*Philips-daalders*, die in de Spaanse tijd nog in omloop waren en tien stuivers golden. Na 1601 waren er zevenstuiversstukken, die *kwart-acht en twintigen* heetten; het vierde deel dus van een *acht en twintig*, d.i. een geldstuk, dat de waarde had van acht en twintig stuivers.

(Wordt vervolgd)

KNUTSELHOEKJE

SCHEEPJES MAKEN

We geven hier een paar modellen om zelf een bootje te maken. Het bovenste is een echt precies knutselwerkje, terwijl het bootje beneden, zo maar een, twee, drie te maken is. Dit laatste bootje is n.l. gemaakt van een stukje hout en een paar takjes. Het zeil is een groot en de wimpel een klein blad. De kiel van het bootje is verzaagd met een kiezelsteentje. Voor het eerste scheepje zagen jullie eerst de bodem, het plankje achterin en het stuur. De grootte van al deze delen kunnen jullie zelf uitrekenen. Ieder ruitje op de tekening is 1 cm. De rand is een reep karton, die eerst in de lijnolie gedrenkt is. De voegen tussen rand en bodem worden dichtgestopt met hars of stopverf. De maat is 6 mm dik en 18 cm lang. Het zeil meet 12 bij 10 cm. Het dwarslatje, waaraan het bovendende van het zeil bevestigd is, is 4 mm bij 10 cm. Hoe het scheepje opgetuigd wordt, kunnen jullie op het plaatje zien. Als het bootje klaar is wordt het in heldere kleuren geverfd.

P. de Zeeuw J.Gzn.

IV

En nu komen we aan de *gulden*, die we nu ook nog hebben. Er komen nu weer zilveren guldens, nadat we het jaren met papieren guldens moesten doen. Jullie weten wel dat de gulden vaak „pop” wordt genoemd. Dat kost je tien pop, wil zeggen, dat kost je tien gulden.

Hoe is de gulden aan die eigenaardige naam gekomen. Die naam is niet van vandaag of gisteren, maar al heel oud.

In 1680 werden er guldens geslagen, waarop een vrouwenfiguur voorkwam. Dit was het beeld van de z.g.n. Nederlandse maagd. Niet te verwarren met de Hollandse maagd, die te zien is op een medaille van 1573. Zij zit en is door een lage heining (tuin) omgeven. Vandaar dat zij tuinmaagd wordt genoemd.

Op die gulden stond echter geen Nederlandse maagd, maar het beeld van Pallas, een Griekse godin. De mensen, die daar niets van af wisten, noemden het meisje een pop en zo kwam de gulden aan zijn bijnaam pop, die hij tot op vandaag gehouden heeft.

In 1820 verschenen er *drie-guldensstukken*, maar daarop kwam Pallas niet meer voor. Behalve de

driegulden, was er ook een *twee-guldenstuk* en een *halve drie-gulden* of *daalder* (f 1,50).

Het *kwartje* heeft zijn voorloper gehad in een zilveren penning, die als Nieuwjaarsgeschenk moest dienen en voor 4½ à 6 stuivers verkocht werd. Ze kwamen in menigte onder het publiek en werden als kwartguldens uitgegeven en aangenomen. In 1759 werd dit echter verboden.

Beter dan de acht en twintigen waren de *Rijksdaalders* of *vijftigers*, omdat ze vijftig stuivers waard waren. De Zeeuwse rijksdaalders deden nog een dubbeltje meer dan de Hollandse, vandaar de zegswijze: 'n Zeeuw is een dubbeltje meer waard, dan een Hollander.

Voor een nieuwe Zeeuw gaf men zelfs graag 53 stuivers. Er waren ook halve rijksdaalders bekend, die *Vijf en twintige* en *Zes en twintige* genoemd werden. In Zeeland sloeg men ook sinds 1762 kwart- en achtste-rijksdaalders. De Staten-Generaal achtten dit niet gewenst en verboden het. De kwart-rijksdaalders heetten: Dertientjes en de achtste rijksdaalders: *Pietjes*. Ze werden Pietjes genoemd naar de kleine geharnaste man, die er op was afgebeeld en die het wapen van Zeeland vast hield. De Pietjes had men allemaal een deuk gegeven, om ze te onderscheiden van de kwartjes, die evengroot, maar anderhalve stuiver minder waard waren. Tussen Middelburg en Vlissingen reed toen in die tijd een wagen, die de passagiers een Pietje kostte voor het vervoer. Daarnaar werden die wagens Pietjeswagens genoemd.

Daalders en Rijksdaalders waren er in vele soorten. Men kende: *Filipsdaalders*, *Statendaalders*, *Leeuwendaalders*, *Leicester-rijksdaalders*, *Azië-rijksdaalders*, *Arends-rijksdaalders*, *Gehelmde rijksdaalders*: Rijksdaalders met de halve man of met de staande man. Rijksdaalders met het borstbeeld van Prins Willem I of van Prins Willem III.

(Slot volgt)

Legende en feit

Het Christus-kind trok van een struik met rozen, eens een tak waarvan Het met zijn kleine hand drie roden rozen brak.

Het deelde aan zijn makkertjes die schone bloemen uit. En ieder vriendje was verrukt en blij, met zulk een buit.

Goeddoende ging Hij later rond, ter redding van de bozen. Tot loon kreeg hij één rozentak als kroon – maar zonder rozen.

P. DE VRIES.

hoe ontstond Moederdag?

Jullie moeten niet denken, dat de Moederdag een verzinsel is van banketbakkers en bloemisten. Dat is allerm minst het geval. We hebben de Moederdag te danken aan Anne Jarvis. Zij was een Amerikaans meisje, dat op haar 40ste jaar haar moeder verloor. Dit sterven greep haar zó aan, dat ze op de gedachte kwam om één dag in het jaar bijzonder aan de nagedachtenis van haar moeder te wijden. Dit denkbeeld vond dadelijk gretig ingang in de Verenigde Staten. De eerste Moederdag was op 12 Mei 1906, precies een jaar na het sterven van Mevrouw Jarvis.

Die 12e Mei was de tweede Zondag in Mei en zodoende wordt dit feest nu nog altijd op de tweede Zondag in Mei gevierd. Het gebruik verbreidde zich van Amerika naar Europa en tegenwoordig kennen we het ook in ons land.

Anne Jarvis heeft heel haar verdere leven aan de moeder gewijd. Zij is heel oud geworden en heeft het nog beleefd, dat haar denkbeeld de hele wereld veroverde.

Maar denken jullie nu niet, dat je er met één dag vriendelijkheid jegens moeder af bent hoor! Moederdag moet het elke dag van het jaar zijn, denk daarom!

P. de Zeeuw J.Gzn.
(Slot)

De rij van de zilveren munten werd afgesloten door de *Dukaton*, in de volksmond gewoonlijk „dikke-ton” genoemd met de klemtoon op dik, omdat het een dik stuk zilver was.

De dukaton vertoonde het wapen van de Generaliteit. Er waren er echter ook met bokkekoppen. Deze kwamen uit Luik en waren van slecht gehalte. De winkeliers namen ze niet aan en daarom moesten de huismoeders altijd goed uitkijken, dat zij zich geen dukatons met bokkekoppen in de hand lieten stoppen.

Als gouden munten kende men de *Dukaten* en de *Rijders*. Deze munten waren van heel fijn goud vervaardigd. Men sprak zelfs van „dukatengoud”.

Toen de Pruisen hier in 1787 uit vriendschap kwamen, om Prins Willem V weer in zijn eer te herstellen, bleken die heren gek te zijn op gouden horloges, juwelen, ringen en andere kostbare cadeaux, die zij, volgens hun zeggen, „kregen”. Ze wisselden deze zaken in voor dukaten, om die dan mee te nemen naar hun land. Omdat er daardoor geweldig veel vraag kwam naar dukaten, gingen de wisselaars de prijs verhogen en berekenden zij 7 gulden per dukaat.

Over de gouden *Rijders* is een mooi verhaal bekend.

De keukenmeid van een burgemeester in Amsterdam gaf elke dag aan een oude bedelaar een pannetje met overgeschoten eten en een stukje spek er bij. Vrijdags gaf ze de man van haar eigen geld ook nog een dubbeltje. De man was daar heel dankbaar voor en op een keer zei hij tegen haar: „Nou, as ik dood ben, sal jij mijn jas hebbe.” De meid lachte daar natuurlijk hartelijk om. Maar een half jaar later kwam de bedelaar drie dagen achtereenvolgend niet opdagen en op de vierde dag werd een oude smerige jas bij het meisje bezorgd: de erfenis van de bedelaar. Ze was te vies om het ding aan te pakken en schopte 't in een hoek. Maar het tweede meisje gaf haar toen de raad er de knopen af te snijden. Dit deed ze en nu bleek elke knoop een overtrokken nieuwe gerande rijder te zijn.

Gerand waren de munten, om het muntsnoeien te voorkomen. Vroeger gebeurde het heel vaak, dat men van gouden en zilveren munten stukjes afsneed. Om dit te voorkomen werden de munten gerand of van een randschrift voorzien. Daarom staat nu nog op de rand van onze guldens, rijksdaalders en gouden tientjes de bede: God zij met ons! Onlangs was er sprake van dat op de nieuw te maken guldens en rijksdaalders dit randschrift zou worden weggelaten. Daartegen is toen veel verzet gerezen en gelukkig blijft dit randschrift er nu op.

Gouden tientjes ook *gouden Willempjes* genoemd naar de beeltenis van onze Koningen, zijn niet meer in omloop. Jammer, 't was zulk mooi geld. Men heeft ook nog even een *gouden twintigje* geslagen, maar deze munten zijn zeer zeldzaam. *Gouden vijfjes* werden vroeger geslagen voor de Mekka-gangers in Ned.-Indië.

Jammer dat vele mensen van het geld een afgod maken. De Heilige Schrift zegt: Het geld is tot een schaduw. Het helpt ons, het beschermt ons. Maar we mogen er nooit ons hart aan hechten. Want vergeet niet: Geld is een beste knecht, maar een slechte baas.

KUNSTJES EN SPELLETJES

Een aardig kunststukje

We nemen een glas en vullen dat voor twee derde deel met water. Dan nemen we een klein pillendoosje en leggen dat in het glas water. Nu komt de vraag:

Wie ziet er kans om het pillendoosje naar beneden te drukken, zonder dat het natter wordt, dan het nu al is?

Het schijnt onmogelijk en toch is het heel gemakkelijk te doen. We nemen een wijnglas en zetten dit loodrecht op het pillendoosje. Nu drukken we het glas langzaam naar beneden. Als we het glas loodrecht houden, zal het pillendoosje mee naar beneden gaan, zoals op het voorbeeld goed te zien is. En als we het wijnglas weer omhoog halen, zien we dat het doosje niet natter geworden is, dan het was.

FOUTENPLAATJE II (Zie foto Meinummer)

Op het plaatje zijn de volgende fouten getekend:

1. Klok heeft geen wijzers.
2. Schilderij hangt ondersteboven.
3. Rechtse vaas staat op haar kop.
4. Linker steunbalk ontbreekt aan de schoorsteen.
5. De Dr houdt de krant het ondersteboven.
6. Hij heeft zijn bril verkeerd op.

De krant heet: „Die Vaderland”, waaruit blijkt dat dit plaatje uit Zuid-Afrika afkomstig is.